

Олена КУЛИК (Чаплінка, Херсонська обл., Україна)

НОВІ ФОРМИ РОБОТИ З ПЕДАГОГАМИ ТА ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СТВОРЕННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА РАЙОНУ ЯК ІНДИКАТОР УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

В статті розглянуто питання впровадження та використання інноваційних форм роботи методичних установ з педагогами в міжзастаційний період. Проаналізовано основні складові інформаційно-освітнього простору. Детально розкрито форми роботи під час проведення дистанційних заходів та значення розвивального середовища району для науково-методичної роботи з педагогами. Представлено досвід роботи з використання дистанційних форм роботи з педагогами Чаплінського району.

Ключові слова: інформаційно-освітній простір, управління, дистанційні форми роботи, дистанційні технології.

The article deals with the issue of implementation and use of innovative forms in methodical institutions during attestation teachers' courses. The main components of information and educational environment was analyzed. Detail descriptions forms of work during distance events and the meaning of developing environmental area for scientific and technical work with pedagogical shots was made. Submitted by experience with the use of distance work with teachers Chaplinsky area.

Keywords: information and educational space, control, remote forms of work.

Постановка проблеми: Життя не стоїть на місці, змінюється світ, змінюється світогляд нового покоління, його прагнення та бачення розбудови нової держави. Світові процеси глобалізації та інформатизації вносять свої корективи, вимоги в розвиток економіки, політики науки й освіти. Народилось нове поняття кросс-культурна взаємодія, тобто взаємодія трьох «китів», від яких залежить розвиток світових змін – політика, економіка, наука. Сьогоднішні першокласники будуть повноцінними володарями того нового соціуму і всі зміни, які відбуваються сьогодні в освіті несуть таку мету: підготувати «людину» нового покоління, з новим світоглядом, новими навиками, новими вміннями, з новими компетентностями. А чи готові виховувати, плекати, творити нове покоління нинішні вчителі? Чи достатньо вони компетентні?

Отже, реалії сьогодення вимагають суттєвих змін у системі освіти, зокрема, в її значимій складовій – освіті для дорослих. Пріоритетність даної проблеми в національному масштабі засвідчують Закон України «Про основні засади інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», Указ Президента України «Про заходи щодо пріоритетного розвитку освіти в Україні», Концепція державної цільової програми «Сто відсотків» на період до 2015 року. В умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, яка визначає основні напрями, пріоритети, завдання й механізми реалізації державної політики в галузі освіти, важливого значення набуває діяльність методичних служб, оскільки серед основних проблем – «...недостатність системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та управлінських кадрів, відсутність науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу» [1]. Особлива увага звертається на інформаційно-методичну діяльність районних методичних кабінетів, яка передбачає підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, **інформатизацію** процесів управління наукової та інноваційної діяльності, бібліотечних ресурсів, розвиток технічної та програмової бази, впровадження ІКТ та **дистанційних технологій у формах роботи з педагогами та навчальний процес, використання інтернет-ресурсів.**

Мета написання статті. Розкрити актуальність проблеми використання дистанційних форм роботи з педагогами на рівні району.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання засобів інформаційних технологій у процесі професійної підготовки вчителів знайшли відображення в роботах С. Бешенкова, В. Виноградова, Р. Гуревича, М. Жалдака, Н. Клокар, В. Ледньова, В. Олійника, В. Шевченка.

Дослідники В. Ю. Биков [2], І. Ф. Прокопенко [3], А. М. Гуржій [4], Н. Н. Бендерец [5] додержуються думки, що упровадження дистанційних форм навчання та дистанційних форм роботи є необхідними, такими, що мають забезпечити безперервність освіти, потребу в постійному оновленні знань, технологій та підвищенні кваліфікації.

Методичні основи підготовки фахівців у системі неперервної освіти в умовах сучасного інформаційного середовища продовжують досліджуватися. Науковці єдині в тому, що оволодіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, розуміння їх можливостей та способів застосування, слабких і сильних сторін, вміння організувати не тільки навчальну діяльність учнів, але й свій власний саморозвиток та підвищення кваліфікації – забезпечує здатність педагогів навчатися протягом життя як основи неперервного навчання в контексті професійного та соціального життя.

Виклад основного матеріалу. Районні методичні кабінети завжди були авангардом педагогічної спільноти регіону, розробляли, допомагали втілювати педагогам інноваційні технології в практичну діяльність. На даний час їх діяльність без широкого застосування інформаційних технологій є неефективна, а епізодичне використання окремих технологій не може забезпечити належний

результат. Завдання, які поставила держава й суспільство перед методичною службою, можуть бути виконані лише за умови систематичної роботи зі створення відповідного інформаційного освітнього простору.

В літературі знаходимо різні визначення інформаційно-освітнього простору. Ми схильні до трактування, що він складається з таких компонентів [6]:

- інформаційні ресурси, що містять дані, відомості та знання у відповідних сховищах (на носіях інформації);
- організаційні структури, які забезпечують функціонування та розвиток єдиного інформаційного простору;
- засоби інформаційної взаємодії громадян та закладів, що забезпечують їм доступ до інформаційно-освітніх ресурсів на підставі відповідних інформаційних технологій – програмно-технічних засобів та організаційно-нормативних документів.

Мета створення інформаційно-освітнього простору методичної служби визначається ціллю діяльності районного методичного кабінету – забезпечення дієвості системи управління в організації освітнього процесу, вдосконалення, стабілізація та розвиток життєдіяльності всієї освітньої системи та післядипломного розвитку вчителя.

Створення інформаційно-освітнього простору дозволяє спростити й прискорити процеси, які необхідні під час проведення навчального процесу та процесу перепідготовки педагогічних кадрів. Єдність інформаційного простору системи освіти району, підвищення якості надання освіти в усіх закладах, підвищення ефективності управління регіональною системою освіти, оптимізація використання інформаційно-методичних ресурсів, формування інформаційної культури – все це забезпечить створення інформаційно-освітнього простору.

Невід’ємною частиною простору є система дистанційного навчання учнів та педагогів. Інформаційний простір методичного кабінету забезпечує оперативність, науковість, гнучкість та прогнозованість науково-методичної роботи з педагогічними кадрами саме завдяки використанню такої форми навчання в міжкурсовий період.

Створення інформаційно-освітнього простору методичного кабінету дозволяє на високому сучасному рівні виконувати завдання, які визначені в Положенні методичного кабінету:

- забезпечувати належний рівень методичної підготовки педагогічних кадрів;
- підтримувати та супроводжувати впровадження інновацій;
- розповсюджувати педагогічний досвід;
- координувати роботу методичних об’єднань.

Складові інформаційно-освітнього простору Чаплинського району подані на рис. 1.

Рис. 1. Складові інформаційно-освітнього простору району

Розвиток ІКТ вніс певні корективи в методичну роботу району – новою формою роботи стало проведення семінарів, засідань РМО, конференцій, круглих столів, майстер-класів, нарад із використанням засобів телекомунікацій, он-лайн семінарів – вебінарів. Тобто, частину запланованих заходів проводимо дистанційно. У дистанційній роботі з педагогами району ми використовуємо традиційні форми роботи, тільки дещо модифіковані.

Одна з форм роботи – **лекція**. Під час застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій загальні вимоги до лекції зберігаються, але проводяться в реальному та нереальному часі, фронтально й індивідуально. Доцільним є проведення «електронних лекцій».

Планування, координування та здійснення методичної роботи в районі проходить безпосередньо через **районні методичні об’єднання**. Проведення засідань РМО в режимі «on-lain» дає можливість бути присутніми на них необмеженій кількості слухачів. Це не тільки вчителі з певного предмету, а й заступники, директори шкіл нашого та інших районів області, методисти КВНЗ «Херсонської академії неперервної освіти», тобто всі зацікавлені. Такі заходи проводяться відповідно до плану. Під час їх

проведення використовуються презентації, анімації, графіка, фотографії, звук, відео та інші можливості, які надає та чи інша платформа. Проводяться засідання в реальному часі, але їх запис завжди можна переглянути, за допомогою посилання на відповідну платформу.

Надавати методичну допомогу та координувати роботу вчителів методисту допомагають **консультації**. Вони можуть бути індивідуальні й групові. Проводяться консультації із застосуванням засобів інформаційних та телекомунікаційних технологій: Skype, відео- й телеконференції, вебінари. Під час таких консультацій, у вчителів зникає психологічний бар'єр, пов'язаний з публічністю. Кожен учасник може поставити запитання або висловити свою думку уникаючи бар'єрів, пов'язаних із комунікабельністю, недосвідченістю та швидкістю реакції. Слухачі легко можуть ставити запитання, не соромлячись і не боячись реакції аудиторії.

Наступна форма роботи – це проведення **семінарів**. За умови застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій вони можуть проводитися за допомогою комп'ютерних відео- й телеконференцій. Відеоваріант нічим не відрізняється від традиційного, тому що учасники процесу бачать один одного на екранах моніторів комп'ютера, лише географічно знаходяться один від одного в різних місцях, що значно спрощує їх проведення в часі, а також економить кошти.

Проводячи наради, засідання РМО, часто потрібно знати думку певної групи вчителів, заступників, керівників для прийняття деякого рішення, тому з цією метою ми використовуємо **інтерактивне опитування**. За допомогою модуля інтерактивного голосування можна швидко створювати опитувальник, редагувати його й розмістити, наприклад, у віртуальному класі, результати виводяться практично миттєво на екран монітора в графічному вигляді, а всі присутні бачать результат колективної думки.

Веб-конференції дозволяють залучити до участі в обговоренні різних проблем досить широке коло бажаючих, забезпечуючи при цьому кожному учаснику можливість одночасної присутності відразу на кількох конференціях, не відходячи від свого комп'ютера. Для всіх учасників такі конференції дозволяють не лише бути в курсі розвитку проблематики, яка їх цікавить, брати участь в обговоренні певної проблеми, але й самому висловлюватися з питань, що обговорюються, безпосередньо в процесі інформаційного спілкування знайти однодумців, зацікавлених колег в обміні інформаційними ресурсами.

Форум – найпоширеніша форма спілкування методиста й вчителя в дистанційній формі роботи. Форум може бути присвячений будь-якій проблемі або темі. Модератор форуму (мережевий викладач) реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий. Наприклад, під час роботи творчої групи над проблемою, створюються форуми для кожної окремої групи з метою спілкування під час проведення дослідження над вирішенням поставленого для даної групи завдання, потім – обговорення загальної проблеми проекту усіма учасниками навчального процесу (веб-конференція).

Організуємо вебінари через платформу WiZiQ. Ця платформа підходить з бюджетних міркувань. Формат вебінара сприяє глибокому зануренню в процес, досягненню ефективних результатів роботи:

1. Слухач дістає можливість освоювати нові знання й уміння, спілкуватися з викладачем, знаходячись у звичних і комфортних для нього умовах, без стороннього шуму.

2. Відсутність психологічних бар'єрів, пов'язаних з публічністю процесу навчання. На вебінарі слухачі легко можуть ставити запитання, не соромлячись і не боячись реакції аудиторії, враховуючи, що тема доповіді обговорюється не тет-а-тет, а з цілою групою, доповідь здатна викликати цілий ряд запитань і думок, що дає більш репрезентативний зворотний зв'язок з аудиторією.

3. Колективна робота з програмним забезпеченням: учасник вебінару з відповідними правами демонструє всім іншим учасникам роботу в середовищі конкретного програмного продукту на екрані свого комп'ютера, вчитель також має можливість передавати права управління програмою будь-якому учню з конкретним завданням.

4. Обмін миттєвими повідомленнями за допомогою текстового чату. Між іншим, можливе застосування як загального чату, коли всі учасники бачать усі повідомлення, так і приватного спілкування двох осіб з можливістю блокування вхідних повідомлень. Також важливим є обмін файлами між учасниками вебінару – завантаження і вивантаження файлів будь-яких розмірів.

5. Whiteboard – електронна панель, яка виконує функції дошки для спільної роботи та має стандартний набір інструментів: лінія, коло, прямокутник та ін.

6. «Підняття руки» – надає змогу учаснику вебінару звернути на себе увагу ведучого та попросити увімкнути мікрофон, камеру або інший функціонал. В окремому вікні ведучого з'являються у відповідному порядку імена учасників, які «підняли руку».

7. Можливість проведення лекцій, семінарів, віртуальних зустрічей з іноземними партнерами (студентами, науковцями, викладачами) одночасно з різних країн.

Наступним елементом створення розвивального середовища району є робота сайтів освіти. Сайт освіти нашого Чаплинського району містить такі розділи: відділ освіти, РМО, ЗНО, експериментальна

робота, робота з обдарованими учнями, новини, нормативна база, події, ФГГ, де розміщується необхідна нормативна база для вчителів, керівників шкіл, аналітичні матеріали, інформація стосовно ЗНО, та ДПА, методичні рекомендації, експериментальні програми, звіти про експериментальну роботу, плани роботи РМО, творчих груп, школи молодого вчителя, резерву керівників району, роботи над проблемою області, розробки кращих уроків учителів району, відеоуроки, презентації, списки нової літератури та багато іншого. Завдяки районному сайту освітяни не тільки дізнаються про досвід, чують думки, а й бачать на сайті обличчя своїх колег.

Допомагає у професійному зростанні вчителів створення особистих блогів. Блог є одним із сервісів Веб 2.0 та від англ. blog (web log) визначається як «веб-сайт, до основного змісту якого регулярно додаються записи (пости), що містять текст, зображення або мультимедіа» [7]. Характеризуючи блог, зазначимо, що інформація подається в хронологічному порядку та забезпечує можливість асинхронної міжособистісної або групової комп'ютерно-опосередкованої комунікації. Ведення професійного блогу – найприродніший спосіб для вчителя «підписати» себе на неперервну самоосвіту.

Дане веб-середовище сприяє формуванню й розвитку в педагога однієї із значущих комунікативних навичок – навички самопрезентації. Використання вчителем можливостей ІКТ дозволяє суттєво розширити потенційний простір освітнього середовища. Аналіз блогів, створених учителями в мережі Інтернет, свідчить, що переважна більшість вчителів створюють особисті інформаційні ресурси для представлення результатів своєї роботи. Однак блог, як засіб мережевої взаємодії, може використовуватись педагогом так:

1) інформаційно-освітнє предметне середовище як компонент відкритого середовища освітньої установи;

2) електронне портфоліо педагога як спосіб оцінки професійних компетенцій та як інструмент рефлексії професійної діяльності;

3) персональне навчальне середовище (персональне освітнє оточення), персональний освітній простір як засіб реалізації освітньої потреби (професійні спільноти, можливо, створені самим педагогом; інструмент читання новин).

Для створення розвивального середовища нині є можливість використовувати програмові засоби, яких з року в рік на вітчизняному ринку стає все більше. У нашому районі ми працюємо і надаємо допомогу вчителю через навчальну екосистему «Моя Школа» – це повний комплекс навчального інформаційного середовища для кожного учасника навчально-виховного процесу (заснованого на хмарних технологіях): від учня та батька до відділу освіти. Ця система переводить на нові відносини всі взаємозв'язки в освіті й сприяє зміні форм і методів навчання. Незамінним для роботи методиста є віртуальний кабінет, який дає змогу мати повну картину діяльності вчителя в системі «Моя школа» за поточний день або за певний період. Методист може завжди переглянути конспекти вчителя і надати термінову консультативну та корекційну допомогу. РМК в будь-який час має результати якості знань учнів кожного вчителя, виконання навчальних програм конкретним учителем і все це в автоматичному режимі. Крім того, завжди є навчальні плани всіх вчителів району в електронному вигляді, контроль бібліотечних фондів, постійний зв'язок з адміністраціями шкіл. Запровадження навчальної системи спонукало вчителів до набуття комп'ютерної грамотності, що стало кроком до підвищення якості викладання та росту якості знань учнів.

Висновок. Процес впровадження дистанційних форм у методичну роботу району показав, що дистанційні форми роботи – це педагогічно, психологічно, економічно вигідно. Таким чином, дистанційні форми роботи дають значні дидактичні можливості та надають достатньо повний функціонал для реалізації колаборативної співпраці вчителів району, що дозволяє підвищити професійний ріст вчителя та темп впровадження в навчальний процес ІКТ, що в свою чергу, впливає на якість знань учнів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.

2. Биков В. Ю. Освітні системи із забезпечення рівного доступу до якісної освіти впродовж життя [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков, І. М. Ромашко // Інформаційні технології і засоби навчання, 2008. – № 48. – Режим доступу: <http://www.ime/edu-ua.net> – Назва з екрана.

3. Прокопенко І. Ф. До питання інформатизації вищих педагогічних навчальних закладів / І. Ф. Прокопенко, В. Ю. Биков, С. А. Раков // Комп'ютер у школі та сім'ї, 2002. – № 4. – С. 8 – 13.

4. Гуржій А. М. Інформатизації і комп'ютеризації загальноосвітніх навчальних закладів України – 20 років / А. М. Гуржій, В. Ю. Биков, В. В. Гапон та ін. // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2005. – № 5. – С. 3–11.

5. Бендерев Н. Н. Система підвищення педагогического мастерства с использованием дистанционного обучения / Н. Н. Бендерев // Материалы международной научной-практической Интернет-конференции [„Методология и методика эффективного использования информационных и коммуникационных технологий в

образованим»]. (Екатеринбург, 15 сентября –15 декабря 2009 г.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: <http://webconf.irgo.ru>.

6. Васильченко Л. В. Дистанційне навчання: науково-методичне; інформаційний простір навчального закладу / Л. В. Васильченко, В. Л. Шевченко. – Х.: Основа, 2009. – 208 с. – (Б-ка журналу «Управління школою»; Вип. 1 (73)).

7. Блог – Википедия [Електронний ресурс] // Википедия : свободная энциклопедия. – Електрон. текст. дані. – [Росія]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Блог>. – Загол. з титулу екрану. – Мова : укр., англ. та ін. – Перевірено : 16.01.2010

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Кулик Олена Єгорівна – начальник відділу освіти, молоді та спорту Чаплинської районної державної адміністрації, здобувач кафедри управління навчальними закладами і педагогіки вищої школи УМО НАПНУ.

Наталія ПРОЦИШИН (Дрогобич, Україна)

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ У 80–90-Х РОКАХ

У статті проаналізовано стан забезпечення педагогічних інститутів України в 80–90-х рр. викладацькими кадрами вищої кваліфікації. Досліджено динаміку кількісних і якісних характеристик їх професорсько-викладацького штату. Автором показано, що проблема забезпечення педагогічних інститутів викладачами з науковими ступенями залишалась невирішеною протягом досліджуваного періоду.

Ключові слова: освіта, науково-педагогічні кадри вищої кваліфікації, педагогічні інститути, науковий ступінь, вчене звання.

The state of providing pedagogical institutes of Ukraine with highly qualified specialists in 80^s–90^s is analyzed in the article. The dynamics of quantitative and qualitative descriptions of research and teaching personnel is studied. It is shown that the problem of providing educational institutions with the teaching staff with scientific degrees remained unsolved during the studied period.

Key words: education, research and teaching staff, pedagogical institute, scientific degree, academic title.

Постановка проблеми. Цілий ряд аспектів розвитку вищої педагогічної школи у даний період досі залишається недостатньо науково вивченими. Визначення стану розвитку вищої освіти протягом 1980–1989 рр., у тому числі і пов'язаних із цим процесів, є важливим для розуміння наслідків попередніх трансформацій і об'єктивної необхідності пошуку нових шляхів її розвитку на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень. Окремі напрями діяльності вищої школи та управління нею в Україні протягом указанного періоду досліджували Т. О. Куцаєва [5], О. В. Адаменко [1]; особливості й тенденції розвитку державного управління освітою в Україні в 1946–2001 рр. – О. В. Жабенко, В. Томашенко [3; 8].

Підводячи підсумки історіографічного вивчення теми слід зазначити, що до цих пір питання професорсько-викладацького складу педагогічних інститутів України не було предметом системного наукового аналізу.

Мета статті – дослідити стан кількісного та якісного забезпечення педагогічних інститутів України науково-викладацькими кадрами у 80–90-х рр.

Виклад основного матеріалу. Період із 1980 по 1991 роки характеризувався кадровою стабілізацією у вищих навчальних закладах України, що було характерним також і для педагогічних інститутів [4: 34]. Протягом другої половини 80-х функціонувало 30, а після 1985 року – 29 педагогічних інститутів Міністерства освіти Української СРСР [13: арк. 7].

Аналіз статистичних звітів МО УРСР показав, що у другій половині 80-х–початку 90-х республіканські педагогічні інститути були забезпечені науково-педагогічними кадрами з науковими ступенями майже наполовину (рис. 1).

Так, із 7627 представників професорсько-викладацького складу педагогічних інститутів України у 1980/81 н.р. вчене звання професора мали 161 особа (2,11 %), доцента – 1586 осіб (20,79 %); наукові ступені доктора наук – 159 осіб (2,08 %), кандидата наук – 2971 особа (38,95 %); на посадах старшого викладача і викладача працювало 1786 осіб (23,42 %), з них 1 мав науковий ступінь доктора наук і 615 (34,43 %) – кандидата наук; асистента – 3170 осіб (41,56 %), з них кандидатами наук були 81 особа (2,56 %) [9: арк. 23].

Позитивна тенденція зберігалася до 1984/85 навчального року. У наступні роки частка кандидатів наук постійно зростала і становила 3092 особи (39,67 %) у 1981/82 н.р. [10: арк. 20^а], 3204 особи (41,11 %) у 1982/83 н.р. [11: арк. 11] і 3361 особу (41,55 %) наприкінці 1984 року [12: арк. 21]. Аналогічною була динаміка частки докторів наук, кількість яких зросла з 161 особи (2,07 %) у 1981/82 н.р. [10: арк. 20^а] до 179 осіб (2,21 %) у 1983/84 н.р. [12: арк. 21].